

LA ICONOGRAFIA MUSICAL
A LA MEDITERRÀNIA I EL SEU IMPACTE
SOBRE LA CULTURA EUROPEA AL LLARG
DE LA HISTÒRIA: CONGRÉS INTERNACIONAL
(BARCELONA, OCTUBRE DE 2010)

JORDI BALLESTER GIBERT

RESUM

En aquest volum de la *Revista Catalana de Musicologia* es recullen algunes de les comunicacions presentades al Congrés Internacional «La Iconografia Musical a la Mediterrània i el seu Impacte sobre la Cultura Europea al llarg de la Història» (Barcelona, 4-6 d'octubre de 2010). Aquest article fa una ressenya del que va ser aquell congrés: s'enumeren els participants i les temàtiques que hi van ser tractades, i se situen els articles publicats en aquest volum en el context en el qual van ser llegits.

PARAULES CLAU: iconografia musical, Mediterrània, congrés, Barcelona, Societat Catalana de Musicologia.

MUSICAL ICONOGRAPHY IN THE MEDITERRANEAN AND ITS IMPACT
ON EUROPEAN CULTURE THROUGH HISTORY: INTERNATIONAL
CONFERENCE (BARCELONA, OCTOBER 2010)

ABSTRACT

This volume of *Revista Catalana de Musicologia* contains some of the papers presented at the International Conference «Musical Iconography in the Mediterranean and Its Impact on European Culture through History» (Barcelona, 4-6 October 2010). Giving a summary of the Conference, this article enumerates the participants and the topics that were considered, situating the papers that appear in this volume in the context in which they were read.

KEYWORDS: musical iconography, Mediterranean, conference, Barcelona, Catalan Society of Musicology.

El present volum de la *Revista Catalana de Musicologia* recull les comunicacions de temàtica relacionada amb els Països Catalans que van ser presentades al Congrés Internacional «La Iconografia Musical a la Mediterrània i el seu Impacte sobre la Cultura Europea al llarg de la Història», celebrat a Barcelona entre el 4 i el 6 d'octubre de 2010.

El congrés, que per primera vegada al nostre país era dedicat íntegrament a la branca de la musicologia que estudia, analitza i interpreta el contingut musical en les obres d'art, va ser organitzat conjuntament per la Societat Catalana de Musicologia, l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Autònoma de Barcelona, amb la col·laboració del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) i el Museu de la Música de Barcelona, i amb l'ajut del Ministeri de Ciència i Innovació. Era, a més, el congrés anual de l'IMS Study Group on Musical Iconography, filial de la Societat Internacional de Musicologia (IMS), que l'any 2007 havia escollit Barcelona com a seu del congrés del 2010.

La trobada, centrada en la iconografia musical de les cultures mediterrànies, va tenir lloc a la Casa de Convalescència —seu de l'Institut d'Estudis Catalans— i va comptar amb l'assistència de cent vuit congressistes procedents de nou països: Àustria, Colòmbia, Espanya, França, Grècia, Itàlia, Malta, Portugal i els Estats Units d'Amèrica.

La sessió inaugural va ser presidida per Romà Escalas (secretari general de l'IEC), Bonaventura Bassegoda (vicerector de Transferència Social i Cultural de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)), Tilman Seebass (president de la Societat Internacional de Musicologia), Nicoletta Guidobaldi (presidenta de l'Study Group on Musical Iconography), Joaquim Garrigosa (president de la Societat Catalana de Musicologia) i Jordi Ballester (director del Departament d'Art i de Musicologia de la UAB i coordinador del congrés).

Les comunicacions es van dividir en cinc àrees temàtiques, en les quals van intervenir vint-i-dos oradors, amb aportacions molt diverses tant pel que fa al contingut com pel que fa al vessant metodològic. A la primera sessió, moderada per Jordi Ballester i dedicada a la iconografia musical a l'antiguitat, van intervenir Angela Bellia (Universitat de Bolonya), amb una comunicació entorn d'un tema dionisiac representat en una llosa de plom procedent de Piazza Armerina i conservada al Museo Archeologico Regionale di Agrigento, i Isabel Rodríguez (Universitat Complutense de Madrid), que es va aproximar a la dansa a l'antiga Grècia a través de les representacions artístiques.

La segona sessió va ser presidida per Tilman Seebass i s'hi van presentar quatre comunicacions sobre diversos temes que abastaren del món medieval al segle XVI. Gabriela Currie (Universitat de Minnesota) es va centrar en el còdex *Cocharelli*, un manuscrit compilat a principi del segle XIV a Gènova, que conté un tractat dedicat als set pecats capitals i inclou una representació del vici de la gola envoltat d'instruments musicals. Mauricio Molina (Colòmbia), d'altra banda, es va acostar a la iconografia de la dona en l'època medieval, tot analitzant-ne la vinculació amb la interpretació professional de la música. En tercer lloc, Cristina Menzel (Consell Superior d'Investigacions Científiques, Barcelona) va analitzar

alguns dels instruments musicals esculpits en mans d'àngels músics en el portal del Mirador de la catedral de Palma.* I Luis Correia de Sousa (Centro de Estudos de Sociologia e Estética Musical (CESEM) - Universitat Nova de Lisboa) es dedica a iconografia portuguesa, tot proposant una comparació entre fonts textuals i fonts iconogràfiques amb l'objectiu de posar en evidència les influències de cultures extraeuropees en l'art portuguès dels segles xv i xvi.

En la tercera sessió, també presidida per Tilman Seebass, es van tractar temes relacionats amb tradicions d'iconografia musical. Així, Elena Le Barbier (Universitat d'Oviedo) va presentar de manera succinta els llibres religiosos impresos des del segle xv fins al segle xx, amb iconografia musical, que es conserven en arxius asturians, mentre que Anthony Hart (Malta) va parlar sobre la manca d'estudis sobre iconografia musical en el seu país.

La quarta sessió es va dedicar als segles xix i xx i va ser moderada per Gabriela Currie. El primer comunicant, Alfonso Palacio (Universitat d'Oviedo), va presentar un treball sobre la iconografia musical en les pintures dels artistes espanyols pensionats a Roma entre el 1850 i el 1900. Maria Teresa Arfini (Universitat de la Vall d'Aosta - Istituto Europeo di Design, Milà) va mostrar diverses pintures del segle xix amb danses camperoles i les va vincular amb una determinada música simfònica de l'època que evoca justament un estil o una atmosfera d'inspiració camperola. Josep Pinyol (École Centrale de Nantes), per la seva banda, va analitzar el significat polític i sociològic de diversos dibuixos amb iconografia musical publicats en la premsa barcelonina entre el 1870 i el 1936.* Maria del Carmen Garcia Mallo (Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC)) es va centrar en la imatge d'Espanya que es desprèn dels tòpics iconogràfics que il·lustren moltes de les edicions decimonòniques de música impresa. Ourania Zachartzi (Universitat de Tessalònica) es va aproximar a les obres de l'escultor francès Émile Antoine Bourdelle (1861-1929) que recreen temes inspirats en l'antiguitat. Ruth Piquer (Universitat Complutense de Madrid) es va dedicar al Noucentisme català, tot comparant diversos textos teòrics del període amb representacions iconogràfiques contemporànies.* I va tancar la sessió Cristina Santarelli (Istituto per i Beni Musicali in Piemonte) amb una comunicació sobre l'artista italià Giorgio De Chirico (1888-1978) i els seus maniquins concebuts com a personificacions del poeta músic.

La cinquena sessió, presidida per Cristina Bordas, va ser dedicada als segles xvii i xviii. Luis Robledo (Real Conservatorio Superior de Música de Madrid) va estudiar el significat musical de la pintura coneguda per *Al·legoria* del pintor valencià Miquel March (ca. 1633-1670).* Vanessa Esteve (Universitat Autònoma de Barcelona) va presentar les al·legories musicals representades en l'edició impresa de la *Màscara Reial*, una col·lecció de gravats catalans de la segona meitat del segle xviii destinats a homenatjar el rei Borbó Carles III amb motiu de la seva arribada a Barcelona l'any 1759.* En tercer lloc, Xavier Daufí (Universitat Autònoma de Barcelona) va analitzar un gravat català atribuït a Manuel Tramuilles (1715-1791) en el qual es representa una escena de concert.* Cristina Ghirardini (Ravenna) es va aproximar a la imatge de la música turca en l'art occidental

de la primera meitat del segle XVIII a través de les obres del pintor francoflamenc Jean-Baptiste Vanmour (1671-1737). I Juan Pérez Berná (la Corunya) va llegir una comunicació sobre el significat simbòlic de diversos frescos amb àngels músics pintats en tres esglésies del País Valencià entre el 1693 i el 1730.*

Com a complement de les sessions científiques, els congressistes van realitzar dues visites guiades: una visita guiada i comentada per Josep Maria Almacellas al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), on van ser rebuts per Cristina Mendoza (sotsdirectora del museu) i per Rafael Cornudella (cap de la col·lecció d'art gòtic), i una visita al Museu de la Música de Barcelona, on els va rebre el seu director, Romà Escalas.

Finalment, després d'una ponència de clausura sobre el futur de la iconografia musical a la Mediterrània a càrrec de Jordi Ballester, es va tancar el congrés amb la celebració de l'assemblea general de l'IMS Study Group on Musical Iconography, presidida per Nicoletta Guidobaldi, on es va referendar la ciutat de Torí (Itàlia) com a seu del següent congrés internacional (2011) d'aquesta disciplina.

* Comunicació publicada en el present volum.